

יש מקום לאופטימיות מדינית

נדב תמיר*

המאמר פורסם במעריב ב-4 בדצמבר 2019

מדינת ישראל מאז הקמתה, וביתר שאת בשנים האחרונות, מתנהגת כמדינה במאבק הישרדותי, על אף שהיא מעצמה אזורית שאין עוררין על שרידותה. בעוד האתגרים המרכזיים של המדינה נמצאים בתחום הדיפלומטיה והעוצמה הרכה, מציגים הפוליטיקאים את האתגרים דרך הפריזמה הצבאית, וזאת כאשר גם לגורמי הביטחון עצמם ברור שאין פתרון צבאי לבעיות היסוד עמן מתמודדת המדינה. הפוליטיקאים הרגילו את הציבור לחיות בפחד, ומשתמשים בהפחדה לצבור עוצמה פוליטית, במקום לעורר חזון ותקווה.

קיים אצלנו פער בלתי נסבל בין אנשי המקצוע במערכת הממשלתית, שרובם מנועים לדבר באופן גלוי, שמבינים כי נושא השלום והדיפלומטיה צריכים לעמוד במרכז השיח הציבורי וסדר העדיפויות האסטרטגי, לבין הפוליטיקאים שרואים בזה נושא זניח. הפוליטיקאים מלבים את תחושת הפחד הציבורית ואז הופכים לשבויים אחר דעת הקהל, ומתרחקים מהעיסוק בהזדמנויות המדיניות הרבות שלפנתנו. הדוגמא של תנועת החרם (BDS) ממחישה כיצד הפכנו איום טקטי שאינו מהווה סכנה לביטחונה או שגשוגה של מדינת ישראל לאיום קיומי. המדיניות הכוחנית של ישראל נגד התנועה מקדמת פגיעה בזכות הביטוי, שהיא זכות מרכזית בקרב קהלים ליברליים. בכך, היא משחקת לידיהם של מקדמי ה-BDS משום שהיא מרחיקה מישראל קהלים רבים שנרתעים מהמדיניות האנטי-ליברלית של ממשלת ישראל. דווקא משרד החוץ, שמכיר את קהלי היעד ושאמור להביא את הזווית המדינית לדיונים, אינו נמצא פעמים רבות ליד שולחן מקבלי ההחלטות ואינו שותף לעיצוב המדיניות.

הפוליטיקאים הישראליים מתרחקים מערכי הדמוקרטיה הליברלית, שהם גם הערכים שמאפיינים את רוב יהדות התפוצות, ומעדיפים בריתות עם מנהיגים פופוליסטים עם עבר אנטישמי בשל שיקולים קצרי טווח. בכך הם חוטאים לערכים שניסחו מקימי המדינה במגילת העצמאות וגם לייעוד של ישראל כמדינת העם היהודי. אל לה למדינת ישראל לראות בקהילה היהודית בתפוצות רק כספומט, לובי פוליטי ומאגר לעלייה. זו לא הדרך לתקשר עם מי שהמדינה רואה כחלק אינטגרלי מהפרויקט הלאומי שלה. יש להזמין מעורבות של יהודים מהתפוצות בנושאים שקשורים לישראל ולשמוח על כך, גם כשהם ביקורתיים. עלינו לייצר דרכים בהן יוכלו היהודים בעת ובעונה אחת לבקר את מדיניות ממשלת ישראל ולאהוב ולתמוך במדינת ישראל. סוגית הקשר עם יהודי התפוצות שזורה בדיון הפנימי על מקומם של אזרחי ישראל הערבים, שחיים כאן כמיעוט. עבור יהדות העולם, התביעה לשוויון זכויות לערבים בישראל היא תביעה ליברלית בסיסית, והיא מקבילה לשוויון הזכויות שהם מבקשים לעצמם במקומות מושבם. יש משהו צבוע בביקורת המופנית כלפי אזרחי ישראל הערבים בשל הזדהותם עם אחיהם הפלסטינים, לצד הציפייה של ישראל מיהודי ארה"ב להזדהות עם ישראל.

למרות המתואר לעיל, יש מקום לאופטימיות. בשנים האחרונות, הציבור הישראלי נחשף אמנם באופן תדיר למסרים של הפחדה והסתה, אבל סקרים מראים שהוא עדיין תומך ברובו בפתרון שתי המדינות לשני עמים. דווקא כיום ישנם מרכיבים רבים המאפשרים את קידומו של פתרון זה, שלא היו בעבר: יוזמת השלום הערבית מקבלת את עקרון שתי המדינות בגבולות 1967 עם חילופי שטחים ואת זכות הטו של ישראל על כמות הפליטים שיחזרו; וברשות הפלסטינית ישנה הנהגה שאינה מאמינה שאלימות משרתת את הציבור הפלסטיני ושמחפשת פתרון מדיני. שינוי מנהיגותי, שאולי כבר מתחיל להסתמן אצלנו, יכול להוביל את ישראל, ואת הפלסטינים, אל עבר נתיב חדש שיציל את החזון הציוני ליברלי של מדינת ישראל. או אז, ישראל לא תצטרך לבחור עוד בין אופייה כמדינת הלאום של העם היהודי לבין היותה דמוקרטיה המאפשרת זכויות שוות למיעוטים שבה.

* נדב תמיר הוא חבר ועד מנהל במיתוים - המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית, ולשעבר דיפלומט והיועץ המדיני לנשיא פרס. המאמר מבוסס על דברים שנשא בכנס השנתי של מכון מיתוים, שהתקיים בשיתוף קרן פרידריך אברט.